

СИСТЕМА СУБ'ЄКТІВ АДМІНІСТРАТИВНОЇ ЮСТИЦІЇ УКРАЇНИ

СМОЯН Оганнес Артурович - студент 2-го курсу магістратури Юридичного інституту Київського міжнародного університету (Україна)

УДК 342.9

В статті проведено аналіз системи суб'єктів адміністративної юстиції України, приведена класифікація суб'єктів адміністративної юстиції, особе увагу уделено сучасному стану адміністративної юстиції в Україні, досліджені основні перспективи розвитку адміністративної юстиції в Україні, проаналізовані європейські стандарти адміністративної юстиції.

Ключові слова: адміністративна юстиція, суб'єкт адміністративної юстиції, адміністративний процес, правовідносини.

Постановка проблеми

Розбудова правової держави неможлива без належного розвитку адміністративного процесу. Система органів адміністративної юстиції в Україні пройшла значний шлях, дослідження її сучасного стану дає змогу визначити майбутні перспективи розвитку.

Саме у зв'язку з недосконалим механізмом правового регулювання суспільних відносин виникає необхідність дослідження питання розвитку та вдосконалення адміністративної юстиції в Україні, а також визначення її суб'єктів. Також проводячи реформи в державному управлінні, необхідно враховувати міжнародні та європейські стандарти та позитивний зарубіжний досвід розбудови правових держав.

Актуальність

На сьогодні запропонована тема є актуальною, так як зумовлена необхідністю

проведення науково-теоретичного дослідження інституту адміністративної юстиції в Україні, а також визначенні та класифікації її суб'єктів у рамках судово-адміністративної реформи.

Метою дослідження є аналітична оцінка системи суб'єктів адміністративної юстиції України, що дасть змогу зрозуміти основні проблеми реформування адміністративної юстиції в цілому, а також розробити основні напрямки її вдосконалення, враховуючи європейський досвід.

Результати дослідження

Суб'єктами правовідносин у сфері адміністративного судочинства (або учасниками судового адміністративного процесу) є особи, які наділені й реалізують законодавчо (нормативно) закріплені права та обов'язки у ході здійснення адміністративного судочинства шляхом участі у таких правовідносинах. Для характеристики суб'єктів адміністративного судочинства вирішальне значення має їх правосуб'єктність, що й надає їм можливість брати участь у судовому адміністративному процесі. Дана ознака включає в себе адміністративно-судову процесуальну право- та дієздатність.

Насьогодні нема єдиного підходу до визначення поняття адміністративної юстиції. У літературі намітилися три основні тенденції у розумінні адміністративної юстиції. Адміністративна юстиція розуміється як:

1) особливий порядок вирішення адміністративно-правових спорів судами та іншими уповноваженими на те державними органами;

2) самостійна галузь правосуддя, цілком якої є вирішення судами спорів між громадянами і органами управління (адміністрацією) або між самими органами управління (тобто адміністративне судочинство);

3) не тільки особливий вид судочинства, а й система спеціалізованих судів або спеціальних судових підрозділів, які здійснюють адміністративне судочинство.

Насьогодні інститут суб'єктів адміністративного процесу достатньо серйозно досліджений в теорії адміністративного процесу. Теоретиками адміністративного процесу запропоновані різноманітні класифікації суб'єктів процесуальних правовідносин залежно від того, що вкладається кожним з теоретиків у зміст адміністративного процесу. Наприклад, С. М. Махіна запропонувала таку класифікацію.

В управлінському процесі беруть участь три групи суб'єктів.

Перша група, – «наділені власними повноваженнями (сторона, яка управляє), – Президент, вищі посадові особи, вищі органи виконавчої влади».

Друга група – це суб'єкти, на яких поширюється власний вплив (керована сторона). До них належать фізичні та юридичні особи, які не наділені власними повноваженнями у сфері управління.

До третьої групи автор включає суб'єкти, які одночасно володіють власними повноваженнями та перебувають під управлінським впливом. Це посадові особи, державні та муніципальні службовці, структурні підрозділи органів державної влади та ін.

Крім того, суб'єкт адміністративного судочинства характеризується наявністю у нього певного правового статусу, під яким розуміють правовий стан особи, що виражається у сукупності його нормативно закріплених прав та обов'язків. У юридичній літературі висвітлено різні погляди та критерії стосовно класифікації суб'єктів адміністративного судочинства та форм їх участі в судовому адміністративному процесі.

Оскільки правовідносини у сфері адміністративного судочинства є публічно-правовими, доречно як критерій класифікації суб'єктів адміністративного судочинства в даній статті врахувати їх юридичні якості, що пов'язані з владною природою, тобто можливість реалізації ними публічно-владних повноважень.

Адміністративна юстиція як один з найважливіших інститутів правової держави – це ефективний засіб контролю за діяльністю органів виконавчої влади.

Запровадження в Україні адміністративного судочинства й утворення адміністративних судів своєю метою має гарантування права кожного оскаржувати в суді рішення, дії чи бездіяльність органів державної влади, органів місцевого самоврядування, посадових і службових осіб, що, у свою чергу, повинно забезпечити реалізацію конституційного принципу відповідальності держави за свою діяльність перед людиною.

Запровадження адміністративного судочинства зумовлене правовою природою публічно-правових спорів, де громадянину протистоїть потужний адміністративний апарат.

Завдяки створенню адміністративної юстиції буде не тільки гарантовано укріплення правопорядку у сфері управлінської діяльності, а й надано можливість окремому громадянину реалізувати свої права стосовно органів державної влади шляхом оскарження їх неправомірних рішень, дій чи бездіяльності.

В Україні до прийняття Кодексу адміністративного судочинства всі адміністративно-правові спори між громадянами та органами державного управління вирішувались загальними судами за правилами Цивільно-процесуального кодексу

Кодекс адміністративного судочинства України, що набрав чинності 1 вересня 2005 р., законодавчо визначив усі основні принципи адміністративного судочинства, що повною мірою відповідають європейським стандартам адміністративної юстиції (судочинства) та регламентував утворення адміністративних судів для вирішення спорів, що виникають у сфері державного управління.

Кодекс хоч і не регулює відносини державної служби, але містить положення, які безпосередньо встановлюють вимоги до тих, хто працює в органах влади.

Так, у ст. 2 цього Кодексу встановлені критерії, які будуть застосовуватись адміністративним судом для оцінки рішень чи бездіяльності суб'єктів владних повноважень. До суб'єктів владних повноважень включаються органи державної влади і органи місцевого самоврядування, їх посадові службові особи, а також, в окремих випадках, інші суб'єкти, якщо органи державної влади делегують їм свої повноваження.

Ці критерії виписані на основі рекомендацій Ради Європи і за своїм змістом відповідають принципам адміністративної процедури. І хоча вони не адресовані безпосередньо до державних службовців, вони мають їх враховувати, адже ігнорування цих вимог може призвести до програшу справи в адміністративному суді.

Конституційні традиції та правові системи різних держав характеризуються різними моделями адміністративної юстиції, що пропонують різні форми захисту суб'єктивних прав громадян у державному управлінні. У державах континентального права (Франція, Німеччина, Польща та ін.) ці функції виконують адміністративні суди, до юрисдикції яких відносять розгляд адміністративних справ, де скаржником виступає особа приватного права.

Інститут адміністративної юстиції, який є одним з основних атрибутів правової держави, служить ефективним засобом контролю за діяльністю органів виконавчої влади. Саме специфіка такої діяльності, яка має підзаконний характер, зумовлює необхідність контролю зі сторони представницьких, вищестоящих у порядку підлеглості, а також судових органів.

Серед основних тенденцій розвитку системи суб'єктів адміністративної юрисдикції в Україні можна виділити зміну загальних її розмірів (оптимальна мінімізація суб'єктів); усунення дублювання в процесі діяльності; обмеження кола суб'єктів, уповноважених застосовувати найбільш «репресивні» заходи адміністративного стягнення та ін.

Слід нормативно встановити механізм розподілу повноважень щодо розгляду справ про адміністративні правопорушення між посадовими особами різних рівнів (вища, середня, нижча управлінська ланка) в ієрархічній структурі конкретного суб'єкта. Мається на увазі врегулювання потенційної можливості передачі справи про адміністративне правопорушення від нижчої посадової особи вищій для застосування більш суворого стягнення у випадках, коли це необхідно за матеріалами справи.

Адміністративна і судова реформи в Україні охоплюють багато напрямків життя держави і мають на меті головне – забезпечення належних гарантій захисту прав і законних інтересів людини і громадянина.

Все вищенаведене ще раз підкреслює, що перші практичні кроки по реформуванню адміністративної юстиції України вже здійснені.

Висновки

Інтеграція України в європейський правовий простір вимагає реформування правової, економічної системи та приведення її у відповідність до стандартів європейських інституцій. Європейські стандарти є тими вимогами, що забезпечують наближення правових систем та є важливим засобом гармонізації законодавства України та Європейського Союзу.

Адаптація законодавства України – це перший етап тривалого процесу наближення національної системи права, включаючи також правову культуру, доктрину та судову і адміністративну практику, до системи права Європейського Союзу відповідно до критеріїв, що висувуються Європейським Союзом щодо держав, які мають намір приєднатися до нього. Прийняття Кодексу адміністративного судочинства України стало важливим кроком до законодавчого закріплення європейських стандартів адміністративної юстиції, розроблених спеціальними комітетами Ради Європи.

Наявність різноманітних органів, що захищають права і свободи громадян, створює механізм, без якого неможливе функціонування правової держави.

АНОТАЦІЯ

У статті проведено аналіз системи суб'єктів адміністративної юстиції України, наведена класифікація суб'єктів адміністративної юстиції, особливу увагу приділено сучасному стану адміністративної юстиції в Україні, досліджено основні перспективи розвитку адміністративної юстиції в Україні, проаналізовано європейські стандарти адміністративної юстиції.

У різних країнах існують свої специфічні способи захисту публічних суб'єктивних прав громадян, але одним з найважливіших є інститут адміністративної юстиції, що служить ефективним засобом контролю за діяльністю органів виконавчої влади.

Адміністративна юстиція є невід'ємною рисою правової держави, і створення її є завданням кожної демократичної держави. Із законодавчим закріпленням спеціального порядку розгляду адміністративно-правових спорів Україна підтвердила своє прагнення європейської інтеграції та приведення свого законодавства у відповідність до європейських стандартів та норм.

Важливим залишається питання, наскільки ефективно вдасться сформувати систему адміністративних судів, які у своїй діяльності будуть виконувати всі гарантії, передбачені у Кодексі адміністративного судочинства України.

Перспективами подальших досліджень є аналіз формування та розвитку адміністративної юстиції в Україні, запозичення позитивного зарубіжного досвіду, зокрема англосаксонських країн, а також наближення до європейських стандартів у контексті європейської інтеграції України.

SUMMARY

The analysis of the system of subjects of administrative justice of Ukraine is conducted in the article, classification over of subjects of administrative justice is brought, the special attention is spared to the modern state of administrative justice in Ukraine, the basic prospects of development of administrative justice are investigational in Ukraine, the European standards of administrative justice are analysed.

Література

1. Адміністративна юстиція: європейський досвід і пропозиції для України / Упоряд.: І.Б.Коліушко, Р.О.Куйбіда. – К.: Факт, 2013. – 536 с.
2. Державне управління: проблеми адміністративно-правової теорії та практики / За заг. ред. В.Б.Авер'янова. – К.: Факт, 2013. – 384 с.
3. Димитров Ю. Адміністративна юстиція – атрибут демократичної правової держави // Право України. – 2012. – № 4. – С. 7-14.
4. Луць Л.А. Європейські міждержавні правові системи та проблеми інтеграції з ними правової системи України (теоретичні аспекти): Монографія. – К.: Ін-т держави і права ім. В.М.Корецького НАН України, 2013. – 304 с.
5. Педько Ю.С. Становлення адміністративної юстиції в Україні: Монографія. – К.: Ін-т держави і права ім. В.М.Корецького НАН України, 2013. – 208 с.
6. Стариков Ю.Н. Административная юстиция: Теория, история, перспективы. – М.: Изд-во "НОР-МА", 2012. – 304 с.
7. Хворостянкіна А.В. Європейські стандарти адміністративного процесу // <http://www.minjust.gov.ua>